

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jus Canonicum Ad Libros V. Decretalium Gregorii IX.

Huth, Adam

Augustæ Vindelicorum, 1732

1. De judiciis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63433](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63433)

Liber II. Decretalium
GREGORII IX.

Q. Un. *Qua & quo ordine in Libro secundo Decretalium tractentur?* *Resp.* Absolutis in Libro priore iudiciorum praeliminaribus ad ipsa iudicia, eorumque ordinem descendimus, eâ claritate à jure Canonico præsriptum, ut in utroque foro, Ecclesiastico æque ac Civili usû receptus sit & approbatus. Primi quinque Tituli litis initium comprehendunt. A. Titulo VI. usque ad XVIII. exclusivè explicatur Ordinatio Processûs. Tum per Titulos omnino decem agitur de Probationibus & Exceptionibus. Demum à Titulo XXVII. finis causæ per sententiæ lationem, ejusque executionem exponitur.

TITULUS I.

De Judiciis.

Q. 1. *Quid sit iudicium?* *Resp.* Iudicium, prout pertinet ad præsentem Titulum, & sumitur pro processu toto & discussione causæ, definitur, quod sit legitima controversia, qua inter
Liber II. A actio-

actorem & reum intercedit, per judicem cognitio, discussio, ac definitio L. 8. & 13. C. de judic. & passim AA. differt strictè loquendo à Lite, causa, quaestione, instantia.

Q. 2. Quotuplex sit judicium? Resp. Variè dividitur: Prim. à causa efficiente, sive personis judicantibus aliud est *Ordinarium*, quod instituitur coram judice Ordinario; aliud *delegatum*, in quo coram judice delegato disceptatur: hoc c. 11. de probat. etiam *extraordinarium* nuncupatur. Aliud item est *Ecclesiasticum*, quod instituitur coram judice Ecclesiastico quà tali; *Sæculare*, quod coram judice sæculari quà tali; *Mixtum*, quod vel coram Judice Ecclesiastico vel sæculari agitari potest; uti sunt quaestiones meri facti in rebus spiritualibus, si reus conventus laicus est.

Resp. 2. A. causa materiali, aliud est judicium *spirituale* (quod ab Ecclesiastico utpote latius patente differt) aliud *temporale*: aliud *Universale*, quo universum jus petitur v. g. hæreditas: *Generale*, quod ad plura quidem objecta, sed separata & nullam universitatem constituentia porrigitur, uti fit in judicio tutelæ, negotiorum gestorum. *Singulare*, quod circa rem singularem, v. g. equum vel de certa specie plura individua continente, v. g. de grege ovium instituitur. Aliud *reale* in quo disceptatur de jure in re, v. g. dominio, servitute; *personale*, in quo instituitur actio in personam, ex contractu scil. vel quasi contractu, delicto vel quasi delicto: *Mixtum* non agnoscimus quia petitio hæreditatis merito
simè

simè realis est *L. 25. §. 18. ff. L. 7. C. de petit. hered. actiones familiae herciscundæ, communi dividundo, finium regundorum merè personales. L. 1. ff. fin. reg. & arg. L. 1. in prin. & §. 1. ff. fam. hercisc. L. 1. & seq. C. comm. divid. aliud Petitorium, in quo de proprietate rei, v. g. prædii, beneficii, vel de jure in re v. g. de jure pignoris, servitutis litigatur: Possessorium, in quo agitur de sola rei vel juris possessione. Aliud bona fidei, de quo in §. 28. & 30. Inst. de Act. & aliud stricti juris L. 3. ff. de reb. cred. & L. 99. ff. de V. S. aliud Simplex, in quo subit unus vicem actoris, alter rei; Duplex, in quo uterque litigantium actor, uterque reus est.*

Resp. 3. A. forma aliud est Plenarium, quod & Ordinarium ac Solenne dicitur, aliud Summarium: in illo juris ordo & solennitates omnes observantur, v. g. sententiam præcedit citatio, oblatio libelli, litis contestatio, juramentum calumniæ, receptio & publicatio testium &c. in hoc simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii proceditur; ita ut, licet illa, quæ jure vel divino, vel naturali, aut gentium necessaria sunt ad iudicium, uti sunt citatio partium, aliquis petitio loco Libelli, probatio, defensio, observari debeant, ista tamen quæ requiruntur de jure positivo, omittantur, si celebrem litis expeditionem retardent. Causæ quædam, in quibus iudicium summarium instituitur, recensentur in Clem. 2. de V. S. Extrav. un. inter Comm. h. t. c. fin. de heret. in 6. Bull. Clement. VIII. Litinm di-

A 2 spen.

pendiis. L. 2. C. de pedan. judic. L. 1. ff. de ex
traord. cognit.

Resp. 4. A Fine aliud est iudicium Civile, quo
principaliter in commodum privatum Actoris
aliud Criminale, quo agitur ad vindictam publi-
cam, id est, privationem officii, corporis afflic-
tionem: & aliud ex utroque Mixtum, quo
agitur & civiliter & criminaliter: quod fieri
potest, dum per crimen aliquod non tantum
læditur publica iustitia; uti est Simonia, Bla-
phemia; sed etiam personæ particulari injuri-
ac damnum inferitur. Criminale subdividitur in
Capitale, quo reo capitalis pœna irroganda venit
quæ triplex est, mortis scilicet naturalis, ademptio-
nis libertatis, vel civitatis; & in non capitali,
quo reus salvâ vitâ, libertate & civitate circa bo-
na vel existimationem punitur. Item Criminale
subdividitur in Publicum, quod accusare cuiuslibet
de populo est permissum §. 1. de publ. judic. &
in Privatum, quod accusandi jus non cuiuslibet
de populo, sed iis tantum competit, ad quos
ea res vel injuria pertinet. L. 1. & seq. de priv. iudic.
delict.

Q. 3 Quot personæ ad constituendum iudicium
requirantur? Resp. 1. Necessariæ in omni iudicio
personæ & principales sunt Judex, Actor, qui in
criminalibus Accusator dicitur, Reus c. 10. §. 1. de
omni de V. S. Minus principales, accessoriæ & au-
xiliares vel adjuvant litigantes, & sunt Advocati
Procuratores, de quibus ad Tit. 37. & 38. ad
Libr. 1. Decretal. & Testes, de quibus ad Tit.

20. & 21. hujus libr. &c. Vel judicem juvant, quod triplici ratione fieri solet 1. *consultando*, ut olim Assessores & Consiliarii, quorum tamen hodie major est authoritas. Huc reduci possunt Auditores & Referendarii: illorum in Curia Romana, & apud Legatos Sedis Apostolicæ, horum verò, in majoribus Principum tribunalibus usus est longè utilissimus. *Acta judicii conscribendo*, ut sunt Notarii, scribæ publici, Actuarii, Tabeliones, Protocollistæ, de quibus ad *Tit. 22. de fid. instrum. infra.* 3. *exequendo*, quod Judex imperat, ut Apparitores, Executores, Cursores, sive Nuncii & viatores, de quib. infra, dum de citatione & executione sententiæ agitur.

Q. 4. *Quisnam Actor & Reus esse possit vel non?*

Resp. ad 1. Omnis qui habet legitimam personam standi in judicio, quales sunt homines liberi, masculi, majorenes. Discrimen tamen faciendum est Actorem inter & Reum, multi enim licet stare possint in judicio ut *Rei necessarii*, non tamen ut Actores.

Resp. ad 2. Non habent personam legitimam standi in judicio. 1. *Furiosi, surdi, muti, prodigi*; pro quibus tam agendo quàm defendendo judicium suscipiunt Curatores *L. 12. §. fin. ff. de Tutor. & Curat.* item *servi* propriè dicti in causa pecuniaria. *L. 6. C. h. t.* ratio, quia quoad actus civiles pro mortuis habentur. Vide tamen. *L. 53. ff. h. t.* 2. *Pupillus* sine autoritate Tutoris. *L. 1. C. qui pers. leg. Stand. Minor si-*

A 3

ne

ne Curatoris autoritate. *L. 4. C. de Auth. praet. Minori etiam invito ad lites Curator dandus. L. 2. Inst. de Curat. & lata contra pupillum aut Minorem indefensum sententia est ipso jure invalida. L. 45. §. 54. princ. ff. de re jud.* Agere tamen potest absque Curatore Minor in causis spiritualibus, beneficii, v. g. & matrimonii, iisque connexis, modò pubes sit. *c. fin. h. t. in 6.* in causa momentaneæ possessionis. *L. fin. C. qui pers. leg. Stand. alimentorum. L. 1. C. de alim. pupill. praet. si juratus iudicium suscepit, quia iuramentum supplet defectum Curatoris.*

3. *Filiusfam.* si velit litigare cum *Patre*, indiget veniâ Prætoris *L. 13. ff. de in jus vocand. non nisi in certis casibus can. 36. caus. 2. q. 7. c. 1. de sponsal. L. 4. ff. h. t. L. 9. C. de pot. patr. expressis ipsi concedendâ. Si cum extraneo litigare cogitur filiusfam. regulariter in causa propria illi opus est consensu patris saltem generali, etsi major sit 25 annis. *c. fin. §. huiusmodi h. t. in 6. L. fin. princ. C. de bon. qua libertis. Dixi in causa propria ob c. 5. §. 1. & fin. de Procurat. in 6. Dixi etiam regulariter in causa propria propter L. 4. §. 1. ff. de Castrens. pecul. L. si longius. 18. §. 1. ff. h. t. L. 22. §. 5. ff. solut. matr. L. 27. ff. h. t. c. fin. h. t. in 6.**

4. *Mulier* in causis criminalibus agere non permittitur, nisi suam suorumque injuriam prosequatur. *L. 1. & 18. ff. de accusat. in civilibus invito personaliter, etiam ut Rea, trahi non potest in iudicium. c. 2. h. t. in 6.*

5. Ex-

5. Excommunicatus Excommunicatione ma-
 jori potest quidem ut Reus *necessarius* stare in ju-
 dicio, teneturque per Procuratorem (non per se
 ipsum) respondere *c. 7. h. t.* ratio, ne ex malitia
 sua commodum ferat. Si velit ut actor stare in
 judicia, sive per se, sive per procuratorem, *regula-*
riter prohibetur; & si sit excommunicatus *vitandus*,
 vel à parte vel à judice *debet* repelli, ne incur-
 ratur Excommunicatio minor. *c. 2. & 12. de ex-*
cept. c. 8. de sent. Excomm. Si sit *non vitandus sed*
toleratus, potest repelli; si non repellatur, vale-
 bunt acta judicii. *c. 1. de except. in 6.* Dicta non
 procedunt de A catholicis Germaniæ nostræ in
 praxi; imò & casus dantur, ubi agere permitti-
 tur excommunicatus, v. g. dum est Actor neces-
 sarius. *Auth. qui semel. C. quom. & quand. judex.*
 in causa Excommunicationis. *c. 1. de rescript. in 6.*
 in causa matrimoniali, quia vertitur periculum
 animæ. Si periculum in mora est &c.

6. *Religiosus* sine licentia Superioris nec age-
 re, neque ex contractu potest conveniri; tum
 quia non habet proprium velle & nolle, tum quia
 in his comparatur vel servo vel Filiofam. Exci-
 piuntur tamen casus, quales sunt: Si obtingat be-
 neficium Ecclesiasticum: si studiorum vel nego-
 tiorum causâ à monasterio absit: si agere velit, ut
 in Religione retineatur: sic & casu *c. 11. de Ac-*
cusat. in causa propriæ famæ, cujus rationem dat
D. Th. 2. 2. q. 186. a. 7. ad 4. De Prælato Ecclesia-
 stico dubitatur, utrum absque consensu Conven-
 tûs vel Capituli de bonis Monasterii vel Ecclesiæ

fit agere; sed dicendum est aff. collig. ex c. 9. cap. 18. q. 2. c. 9. h. t. c. 21. de rescript. ratio, quia superior vel Prælati liberam habet & à Capitulo independentem administrationem; ergo poterit agere juxta. *L. fin. ff. quod cujusque Univ. nom.* Ceterum quæ de Superioribus Religiosis, Abbatibus, Rectoribus Ecclesiarum & Parochis in hoc genere specialia occurrunt, ex Constitutionibus Ordinum, privilegiis & receptis consuetudinibus est desumendum.

Q. 5. An quis invitus ad agendum, vel an saltem principales ad comparendum cogi possint? Resp. ad 1. Nemo invitus tenetur agere, sive in causis Civilibus, sive criminalibus. *L. un. C. ut nem. inv. ag. v. accus. cog.* nisi qui jam semel actionem proposuit. *Aut qui semel. C. quom. & quand. jud.* qui alterum diffamavit *L. diffamari. 5. C. de ingen.* Creditores Studiosorum discessurorum ab Academicis Tutores & Curatores. *L. 2. C. de arb. tut. Procuratores. L. 11. & 13. C. mandat.* Administratores civitatis. *L. 2. §. 7. ff. de administr. rer. ad civ. pert.* Hæres. *L. 1. C. de his, quib. in indign.*

Resp. ad 2. Regulariter principales cogi nequeunt ad comparendum personaliter; ratio datur in *c. 68. de reg. jur. in 6.* Si tamen causa sit criminalis; vel juramentum de calumnia aut pro veritate dicenda præstandum; vel necessitas juris præsentiam Actoris aut Rei exigat, cogi possunt. *c. 1. h. t. in 6.* Non possunt etiam principales ea, quæ ad factum, pertinent, per Advocatos

atos, sed per se debent proponere. Ratio, quia ipsi rem melius habent perspectam. Excusat Simplicitas Principalis, consuetudo, speciale mandatum Advocato datum, conniventia Judicis & partis adversæ.

Q. 6. Qua causa & coram quo iudice in iudicium deduci possit? Resp. 1. Causas merè spirituales (de causis objectum quidem profanum habentibus, sed tamen ratione personæ Ecclesiasticis infra) cognoscere non potest Laicus iudex. *c. 2. h. t. c. 3. de ord. cogn. c. 5. & 7. qui fil. sint leg. ratio,* quia actus potestatis spiritualis, qualis est cognitio judicialis & authoritativa rerum spiritualium v. g. circa Fidem, Sacramenta, vota, est concessus à Christo Petro & ejus successoribus. *Matth. 16. v. 18. Ioann. 21. v. 17. non Principibus, & iudicibus Laicis. ergo.*

Resp. 2. Conclusio extendenda est, ut laici nec de *causis spiritualibus annexis*. v. g. decimalibus cognoscere possint: neque principaliter & per se de *jure Patronatus* per *c. 3. h. t.* quia hoc jus vel est juxta plures secundum se spirituale, vel saltem antecederet spirituali annexum: neque ex eadem ratione de *jure sepultura*, dum agitur quæstio juris; nec de *causis matrimonialibus*. *Trid. sess. 24. can. 12. de Sacram. matr.* quia ex quo contractus matrimonialis elevatus est ad rationem Sacramenti, res spiritualis censetur.

Resp. 3. Si causa dotis incidat in causam divortii, de quo principaliter agitur, ad iudicium Ecclesiasticum spectabit de ea judicare. *c. 3. de*

donat. inter vir. & uxor. ratio, quia principale trahit ad se minus principale. Si principaliter agatur, dum v. g. uxor constante matrimonio & viro ad inopiam vergente dotem petit restitui, ad judicem sæcularem; quia est causa profana.

Resp. 4. Actor licet Clericus sequitur forum Rei laici. *c. 5. & 8. de for. comp.* & si causæ profanæ inter laicos tractentur, *regulariter & directe* spectat cognitio ad solum judicem Laicum. *c. 10. de for. comp.* excipitur, si persona miserabilis v. g. vidua vi sit dejecta ex possessione. *c. 11. & 15. de for. comp.* quia spectat talium defensio saltem cumulativè ad Ecclesiam; vel si agatur de peccato. *c. 13. h. t.* vel si causa sit mixti fori; vel si iuramentum contractui adjectum *c. fin. de for. comp. in 6.* vel si constet, quod iudex laicus desit officio suo. *c. 10. h. t.*

Q. 7. Quæ sit forma & quis effectus iudicii? Resp. ad 1. Forma iudicii consistit in ordine iudiciario & solennitatibus à jure præscriptis, quas successivè præsentis Libro explicabimus, & tribus partibus potissimum absolvuntur, scil. *litis contestatione, probatione, sententia.*

Resp. 2. Primò Judicium perpetuat actionem certo tantum tempore competentem. *L. un C. ex delict. defunct. 2.* interruptit præscriptionem *L. ult. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* 3. iudicio cœpto neuter litigans potest adversario dissentiente à iudicio recedere. *L. 5. C. de O. & A. nisi velit in expensas condemnari. §. 1. Inst. de*

de Pæn. temere litig. 4. Licet acta coram iudice incompetente v. g. confessiones, depositiones testium &c. coram iudice Laico contra Clericum producta, fidem non faciant coram iudice competente. *c. 4. h. t.* faciunt tamen fidem plenam acta probatoria unius iudicii coram iudice competente in alio etiam iudicio, agitato inter easdem personas, earumve hæredes ad eundem finem & non variato modo agendi. *c. 11. de testib. sive iudex sit ejusdem, sive diversi ordinis. arg. c. fin. de except. in 6.* 5. Novationem actionis iuducit iudicium, ita ut res, quæ antecederet debebatur ex contractu, nunc debeatur, quia ita iudicatum est. *L. aliam. ff. de Novat.*

Q. 8. Ex quibus causis iudicium reddatur nullum?

Resp. 1. Ex defectu capacitatis vel competentie iudicis. *c. 4. h. t. c. 24. de sent. & re iudic. L. 2. & fin. C. si à non comp.* Acta tamen coram iudice putatio & communiter existimato tantum, qui revera iudex legitimus non est, valent in utroque foro. *L. Barbarius 3. ff. de off. Prætor. can. 1. caus. 3. q. 7.* 2. ex defectu personarum litigantium, quæ personam standi in iudicio non habent. 3. ex defectu solennitatum & Ordinis iudiciarii non observati; quamvis in curia Rom. juxta Card. de Luc. & in camera Imperiali juxta Gail. *L. 1. Obs. 42. à n. 1.* si de meritis causæ constet. nullitates ex defectu solius processûs & solennitatis provenientes non attendantur.

Q. 9. Quomodo finiatur iudicium? Resp. Vel per sententiam definitivam; quia hac latâ functus est

est

est iudex officio suo: idque *totaliter*, si intra decennium appellatum non est, vel si est appellatum, finitur saltem instantia, & incipit tunc *secunda instantia*. Vel finitur iudicium ante sententiam definitivam; quod fieri potest tripliciter, *mutua* scil. *voluntate partium*; deinde *absolutione iudicii*, quâ liberatur pars absoluta, ut in hac instantia respondere non teneatur, reservato tamen iure alteri parti, ut novo iudicio coepto cum Adversario suo possit contendere. Demum *lapsu temporis* juxta *L. 13. princ. C. h. t.* qui tamen modus finiendi lites non tantum in foro Civili ex usu recessit, sed & in iure Can. ejus contrarium est statutum *c. 5. de in integr. restit. c. 14. princ. v. iudices. de privileg. c. 20. h. t.*

TITULUS II.

De Foro competenti.

Q. *1. Quid intelligatur nomine fori, & quoruplex sit? Resp. 1.* Omissis aliis significationibus hic nomine fori venit vel locus discutendis & terminandis litibus deputatus *c. 10. de for. comp.* vel jurisdictio iudicium exercentis, seu potestas publica de causa in iudicium deducta cognoscendi & pronuntiandi.

Resp. ad 2. Aliud est forum *competens*, in quo Reus conveniri potest & debet, vel ubi iudex est *competens* & jurisdictionem habens in Reum: aliud est *incompetens*, ubi nec Reus conveniri potest, nec de-